Buněčné automaty

Radek Pelánek

Kam směřujeme?

- modelování systémů „od spodu“ - individua, lokální interakce
- agent based modeling (ABM) – modelování založené na agentech
- proč buněčné automaty (cellular automata, CA)?
    - předchůdce ABM: historicky i technicky
    - jednoduché, snadno formalizovatelné a přitom silné
    - několik zajímavých modelů

Svět sedmikrásek

modelování shora
systémový model

Daisyworld

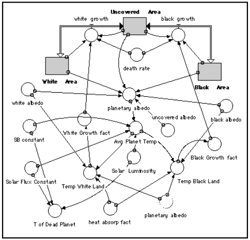

modelování zdola
buněčný automat

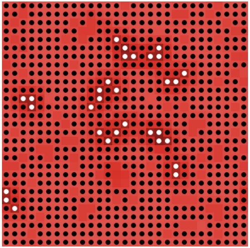

Základní principy

- diskrétní prostor i čas
- striktně lokální interakce
- mnoho „buněk"

simulace klíčová

Hra Život

- čtverečkovaná síť buněk, sousedi se počítají i diagonálně
- stavy buněk: živá, mrtvá
- hraje se na kola
- pokud je buňka živá:
    - < 2 sousedi $\Rightarrow$ umírá na osamělost
    - > 3 sousedi $\Rightarrow$ umírá na přehuštění
    - $2 \vee 3$ sousedi $\Rightarrow$ přežívá
- pokud je buňka mrtvá:
    - 3 sousedi $\Rightarrow$ ožívá
    - jinak zůstává mrtvá

Hra Život: příklad

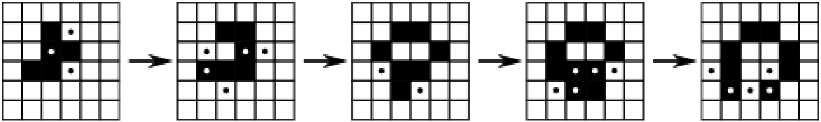

Základní poselství

Jednoduchá pravidla mohou vést ke složitému chování.

Vztah k chaosu, komplexitě, vyčíslitelnosti.

Historie – vybrané poznámky

- 40. a 50. léta: von Neuman, Ulam: základní formalismus (studium sebe-reprodukce)
- 1970: Conway: hra Život, článek v Scientific American (Gardner), značná pozornost
- 1983: Wolfram: přehledový článek o CA, začátek studia CA ve fyzice
- 2002: Wolfram: A New Kind of Science

Základní charakteristiky CA

diskrétní prostor	mřížka buněk
homogenita	všechny buňky identické
diskrétní stavy	každá buňka může mít jen konečný počet stavů
lokální interakce	stav buňky určen jen na základě blízkého okolí
diskrétní dynamika	stav se mění synchronizovaně, v diskrétních časových krocích

Mřížka

- jednorozměrná
- dvourozměrná: obdélníková, šestiúhelníková, ...
- vícerozměrná

Okolí buňky

$N(i)$ - okolí buňky i, příklady:

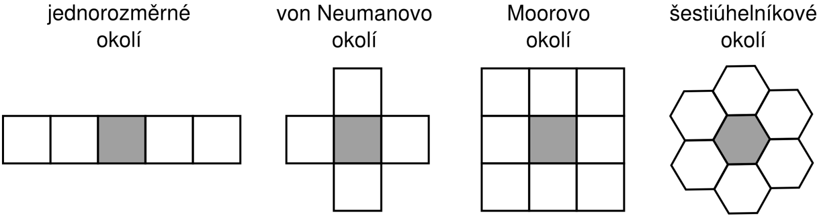

Okrajová podmínka

- teorie – nekonečné mřížky
- simulace – konečné mřížky
  - periodická okrajová podmínka (kružnice, torus)
  - fixní hodnota okrajových buněk

Lokální stavy

- konečná množina lokálních stavů: $\Sigma = \{0, \ldots, k-1\}$
- stav i-té buňky v čase t značíme $\sigma_i(t) \in \Sigma$

Přechodové pravidlo

Pravidlo určuje následující stav na základě stavů buněk v okolí:

- $\phi : \Sigma^n \to \Sigma$, kde n je velikost okolí
- $\sigma_i(t+1) = \phi(\sigma_j(t), j \in N(i))$

Speciální třídy CA

Zpřísněním požadavků na přechodovou funkci dostáváme speciální třídy CA:

legal	zachování „klidového“ stavu + symetrie
totalistic	přechodová funkce pracuje pouze se součtem hodnot z okolí
outer-totalistic	rozhoduje stav buňky + součet z ostatních
additive	lineární funkce (modulo k) přes hodnoty z okolí

Sémantika: stavový prostor

- stav automatu: přiřazení lokálních stavů všem buňkám ($M \to \Sigma$)
- deterministické: každý stav má právě jednoho následníka
- konečná mřížka $\to$ konečný stavový prostor $\to$ každý výpočet se časem zacyklí

Jednorozměrné CA

- k stavů, r velikost okolí
- pravidlo tvaru:

$$\sigma_i(t+1) = \phi(\sigma_{i-r}(t), \dots, \sigma_i(t), \dots, \sigma_{i+r}(t))$$

Zakreslení dynamiky

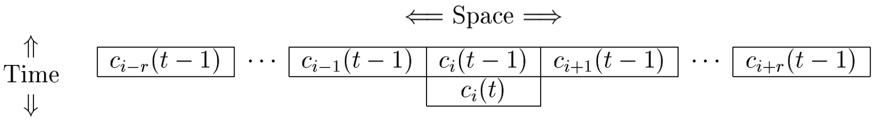

Figure 15.1 The neighborhood of a one-dimensional cellular automaton

G. Flake, *The Computational Beauty of Nature*

Příklad: pravidla

$c_{i-1}(t-1)$	$c_i(t-1)$	$c_{i+1}(t-1)$	$c_i(t)$
0	0	0	0
0	0	1	1
0	1	0	1
0	1	1	1
1	0	0	1
1	0	1	1
1	1	0	1
1	1	1	0

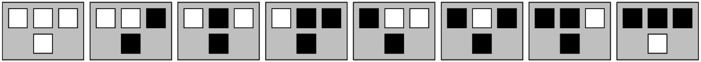

G. Flake, *The Computational Beauty of Nature*

Příklad: dynamika

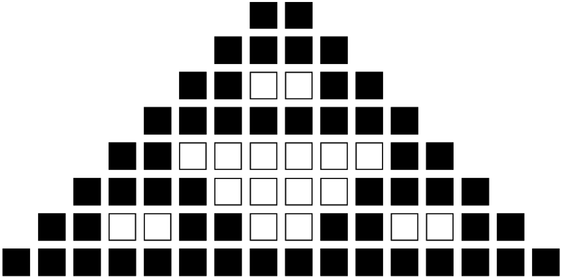

G. Flake, *The Computational Beauty of Nature*

Wolframova klasifikace

Třída I Vývoj spěje vždy do fixního stavu, ve kterém se již stav buněk nemění.

Třída II Vývoj spěje k jednoduchým periodickým strukturám, které se neustále opakují.

Třída III Aperiodické, chaotické, náhodně vypadající chování.

Třída IV Složité vzory, které se pohybují „prostorem“.

Třída I: ukázky

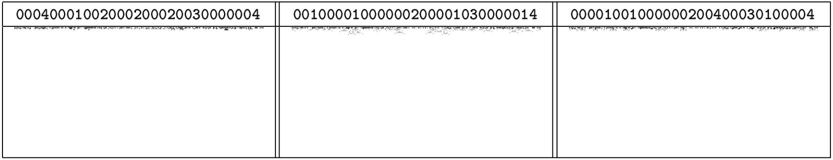

Figure 15.5 Examples of Wolfram's Class I

G. Flake, *The Computational Beauty of Nature*

Třída II: ukázky

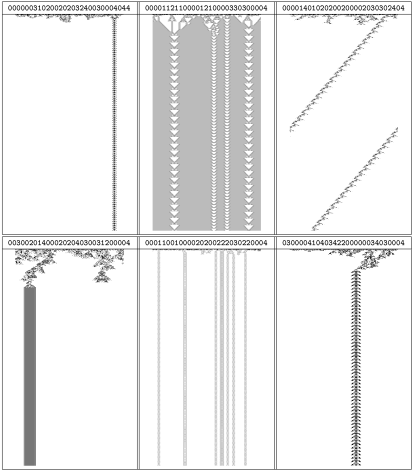

Figure 15.6 Examples of Wolfram's Class II

G. Flake, *The Computational Beauty of Nature*

Třída III: ukázky

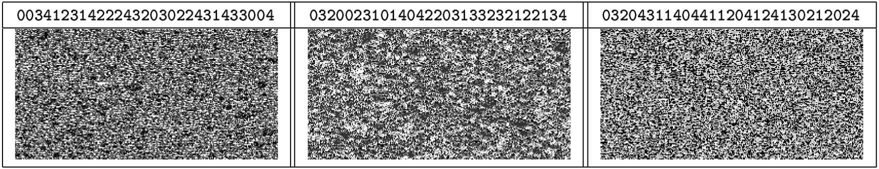

Figure 15.7 Examples of Wolfram's Class III

G. Flake, *The Computational Beauty of Nature*

Třída IV: ukázky

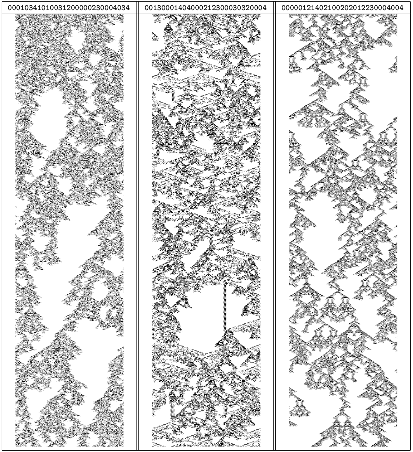

Figure 15.8 Examples of Wolfram's Class IV

G. Flake, *The Computational Beauty of Nature*

Srovnání s programy (vyčíslitelnost)

Třída I (fixní stav)	triviální programy (bez cyklů či omezený počet opakování)
Třída II (jednoduché cyklení)	programy, které se triviálně zacyklí
Třída III (chaos)	generátor náhodných čísel
Třída IV (komplexní vzory)	programy, které dělají zajímavé věci

NetLogo realizace, příklad

`Netlogo Models Library / Computer Science / Cellular Automata / CA 1D Elementary`

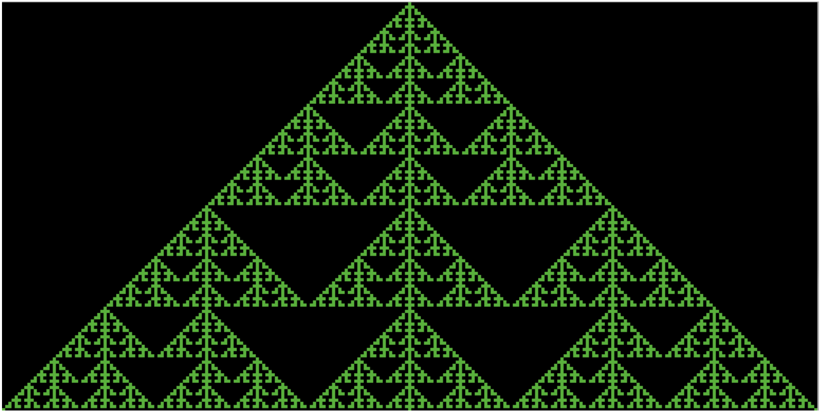

Langtonův parametr a Wolframovy třídy

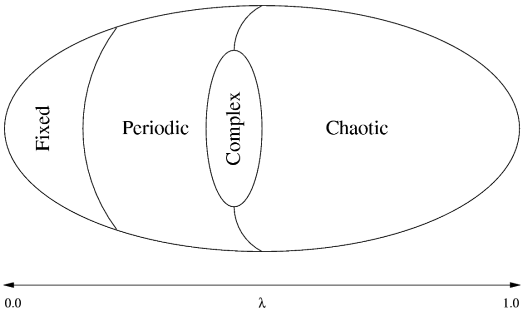

Figure 15.9 Langton's schematic representation of CA rule space characterized by the λ parameter

G. Flake, *The Computational Beauty of Nature*

Langtonův parametr

- jeden ze stavů označíme za „klidový“ stav q
- N - celkový počet pravidel
  pro jednorozměrný automat s k lokálními stavy a okolím velikosti r je $N = k^{2r+1}$
- n_q - počet pravidel, která vedou do klidového stavu q
- Langtonův lambda parametr:

$$\lambda = \frac{N - n_q}{N}$$

Poznámky

- připomenutí základního poselství:
  Jednoduchá pravidla mohou generovat složitá chování.
- model může inspirovat k zajímavým úvahám i bez toho, aby modeloval něco zcela konkrétního

Hra Život

- čtverečkovaná síť buněk, sousedi se počítají i diagonálně
- stavy buněk: živá, mrtvá
- hraje se na kola
- pokud je buňka živá:
  - < 2 sousedi $\Rightarrow$ umírá na osamělost
  - > 3 sousedi $\Rightarrow$ umírá na přehuštění
  - $2 \vee 3$ sousedi $\Rightarrow$ přežívá
- pokud je buňka mrtvá:
  - 3 sousedi $\Rightarrow$ ožívá
  - jinak zůstává mrtvá

Cíle návrhu pravidel

Autor Conwey, inspirován von Neumannem, výzkumem sebe-reprodukce.
Cíl: jednoduché pravidlo s náročnou předpověditelností.

- Pro žádnou počáteční konečnou konfiguraci by nemělo být triviálně dokazatelné, že roste nade všechny meze.
- Měly by existovat počáteční konfigurace, které (alespoň zdánlivě) rostou nade všechny meze.
- Měly by existovat počáteční konfigurace, které se vyvíjejí a mění dlouhou dobu než upadnou do stabilního stavu (resp. krátkého oscilujícího cyklu).

Nekonečný růst

- Conwayova hypotéza: „nekonečný růst ve hře Život není možný"
- nabídl $50 tomu, kdo to dokáže nebo vyvrátí
- hypotéza neplatí
  - dokázáno během 1 roku
  - tým z MIT
  - nalezli konfiguraci vedoucí k „nekonečnému růstu"

Proč „Život“?

Je pravděpodobné, že pokud poskytneme dostatečný prostor a začneme v náhodném stavu, tak po dostatečně dlouhé době osídlí části prostoru inteligentní sebe-reprodukující bytosti.
(J. H. Conway)

Hra má schopnost z náhodného stavu vytvářet pravidelné a zajímavé struktury (srovnej *primordial soup*).

Stabilní konfigurace

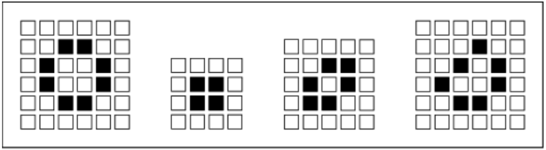

Figure 15.11 Examples of static objects in Conway's Game of Life

G. Flake, *The Computational Beauty of Nature*

Periodické konfigurace

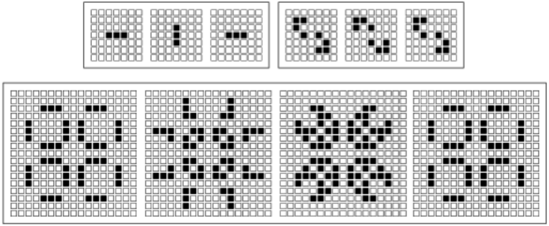

Figure 15.12 Examples of simple periodic objects in Conway's Game of Life

G. Flake, *The Computational Beauty of Nature*

Pohybující se konfigurace

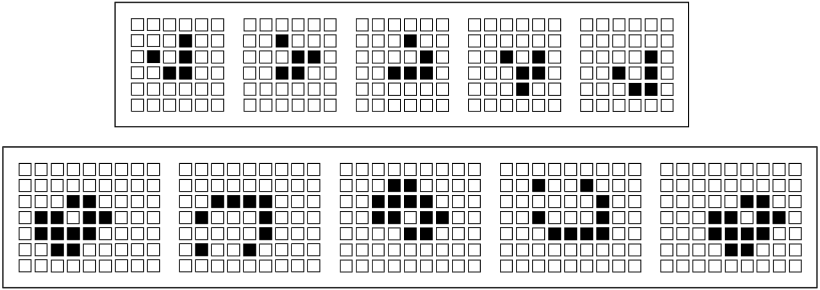

Figure 15.13 Examples of moving objects in Conway's Game of Life

G. Flake, *The Computational Beauty of Nature*

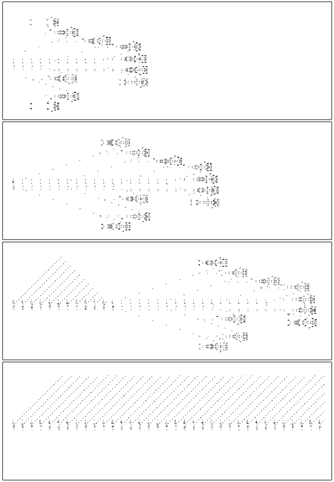

Figure 15.14 Examples of a breeder in Conway's Game of Life

G. Flake, *The Computational Beauty of Nature*

Další ...

- YouTube: „game of life“, např.
  - https://www.youtube.com/watch?v=C2vgICfQawE
  - https://www.youtube.com/watch?v=R9Plq-D1gEk
- http://www.conwaylife.com/
- http://www.conwaylife.com/wiki/Main_Page

Garden of Eden

Konfigurace, která nemá předchůdce.

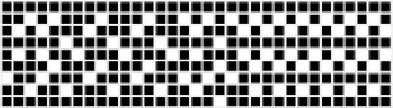

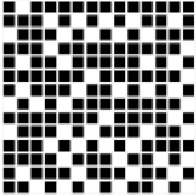

Turingovská síla CA

- pro každý TS existuje CA, který zadaný TS simuluje (jednoduché)
- pro každý TS a slovo *w* existuje konečná počáteční konfigurace hry Život, která simuluje výpočet TS nad tímto slovem
- platí dokonce i pro jednorozměrné pravidlo R110 (2 hodnoty, okolí velikosti 1)

Simulace Turingova stroje pomocí hry Život

- data = gliders (kluzáci)
  důležité prvky: anihilace (srážka dvou kluzáků), eater (požírač kluzáků)
- data stream = glider gun
- logické funkce – viz obrázek
- paměť – registry (viz Minského stroj)

Simulace logických funkcí

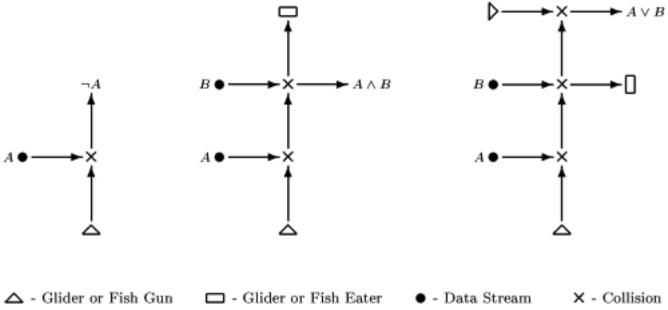

Figure 15.15 Constructing logical primitives in Life

G. Flake, *The Computational Beauty of Nature*

Základní poselství: připomenutí

Jednoduchá pravidla mohou vést ke složitému chování.

Sebe-reprodukce

Počáteční impuls pro studium CA, von Neuman:

- pozorování:
  - reprodukce v přírodě: udržení (zvyšování) složitosti
  - stroje: snižování složitosti
- kritéria návrhu:
  - univerzální stroj: dokáže dle popisu sestrojit cokoliv
  - sebe-reprodukce: dokáže vyrobit vlastní kopii
- sestrojil takový automat, 29 lokálních stavů, velmi komplikovaný

Langtonův automat

Langton:

- volnější definice sebe-reprodukce: studuje, co je pro sebe-reprodukci „nutné“ (nikoliv „dostatečné“)
- kritéria návrhu:
    - řízení reprodukce nemá být pasivní - řízeno nejen mechanismem (pravidly)
    - aktivní role struktury, která se sebe-reprodukuje

$\sigma_C\sigma_T\sigma_R\sigma_B\sigma_L \longrightarrow \sigma'_C$	$\sigma_C\sigma_T\sigma_R\sigma_B\sigma_L \longrightarrow \sigma'_C$	$\sigma_C\sigma_T\sigma_R\sigma_B\sigma_L \longrightarrow \sigma'_C$	$\sigma_C\sigma_T\sigma_R\sigma_B\sigma_L \longrightarrow \sigma'_C$	$\sigma_C\sigma_T\sigma_R\sigma_B\sigma_L \longrightarrow \sigma'_C$
00000 → 0	02527 → 1	11322 → 1	20242 → 2	30102 → 1
00001 → 2	10001 → 1	12224 → 4	20245 → 2	30122 → 0
00002 → 0	10006 → 1	12227 → 7	20252 → 0	30251 → 1
00003 → 0	10007 → 7	12243 → 4	20255 → 2	40112 → 0
00005 → 0	10011 → 1	12254 → 7	20262 → 2	40122 → 0
00006 → 3	10012 → 1	12324 → 4	20272 → 2	40125 → 0
00007 → 1	10021 → 1	12327 → 7	20312 → 2	40212 → 0
00011 → 2	10024 → 4	12425 → 5	20321 → 6	40222 → 1
00012 → 2	10027 → 7	12426 → 7	20322 → 6	40232 → 6
00013 → 2	10051 → 1	12527 → 5	20342 → 2	40252 → 0
00021 → 2	10101 → 1	20001 → 2	20422 → 2	40322 → 1
00022 → 0	10111 → 1	20002 → 2	20512 → 2	50002 → 2
00023 → 0	10124 → 4	20004 → 2	20521 → 2	50021 → 5
00026 → 2	10127 → 7	20007 → 1	20522 → 2	50022 → 5
00027 → 2	10202 → 6	20012 → 2	20552 → 1	50023 → 2
00032 → 0	10212 → 1	20015 → 2	20572 → 5	50027 → 2
00052 → 5	10221 → 1	20021 → 2	20622 → 2	50052 → 0
00062 → 2	10224 → 4	20022 → 2	20672 → 2	50202 → 2
00072 → 2	10226 → 3	20023 → 2	20712 → 2	50212 → 2
00102 → 2	10227 → 7	20024 → 2	20722 → 2	50215 → 2
00112 → 0	10232 → 7	20025 → 0	20742 → 2	50222 → 0
00202 → 0	10242 → 4	20026 → 2	20772 → 2	50224 → 4
00203 → 0	10262 → 6	20027 → 2	21122 → 2	50272 → 2
00205 → 0	10264 → 4	20032 → 6	21126 → 1	51212 → 2
00212 → 5	10267 → 7	20043 → 3	21222 → 2	51222 → 0
00222 → 0	10271 → 0	20051 → 7	21224 → 2	51242 → 2
00232 → 2	10272 → 7	20052 → 2	21226 → 2	51272 → 2
00522 → 2	10542 → 7	20057 → 5	21227 → 2	60001 → 1
01232 → 1	11112 → 1	20072 → 2	21422 → 2	60002 → 1
01242 → 1	11122 → 1	20102 → 2	21522 → 2	60212 → 0
01252 → 5	11124 → 4	20112 → 2	21622 → 2	61212 → 5
01262 → 1	11125 → 1	20122 → 2	21722 → 2	61213 → 1
01272 → 1	11126 → 1	20142 → 2	22227 → 2	61222 → 5
01275 → 1	11127 → 7	20172 → 2	22244 → 2	70007 → 7
01422 → 1	11152 → 2	20202 → 2	22246 → 2	70112 → 0
01432 → 1	11212 → 1	20203 → 2	22276 → 2	70122 → 0
01442 → 1	11222 → 1	20205 → 2	22277 → 2	70125 → 0
01472 → 1	11224 → 4	20207 → 3	30001 → 3	70212 → 0
01625 → 1	11225 → 1	20212 → 2	30002 → 2	70222 → 1
01722 → 1	11227 → 7	20215 → 2	30004 → 1	70225 → 1
01725 → 5	11232 → 1	20221 → 2	30007 → 6	70232 → 1
01752 → 1	11242 → 4	20222 → 2	30012 → 3	70252 → 5
01762 → 1	11262 → 1	20227 → 2	30042 → 1	70272 → 0
01772 → 1	11272 → 7	20232 → 1	30062 → 2	

Table 11.1 Transition function table for Langton's self-reproducing loops (taken from table 1 in [lang86]). Neighborhoods are defined by $\begin{pmatrix} & \sigma_T & \\ \sigma_L & \sigma_C & \sigma_R \\ & \sigma_B & \end{pmatrix} \longrightarrow \sigma'_C$.

Sebe-reprodukce a emergence

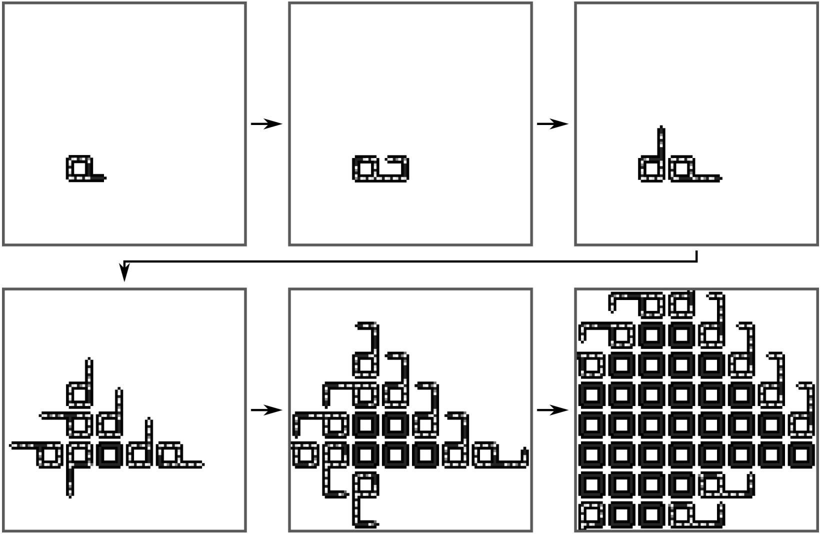

Sebe-reprodukce a emergence

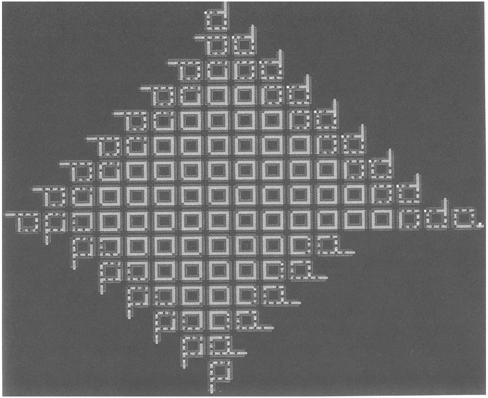

Emergence

- „vynořující se chování“
- příklad: 4D mřížka, lokálně chování náhodné, graf znázorňuje počty aktivovaných buněk ve dvou po sobě jdoucích iteracích ($\rightarrow$ struktura)
- tématem se budeme zabývat u ABM

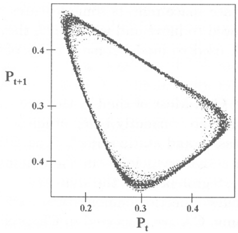

Rozšíření CA

pravděpodobnostní	pravidla nejsou deterministická, ale pravděpodobnostní
nehomogenní	uvolnění požadavku na identitu buněk
strukturně dynamické	mění se nejen hodnota buněk, ale i vlastní mřížka (tj. okolí jednotlivých buněk)
spojité	např. hodnoty z intervalu [0, 1]

Deterministické vs. pravděpodobnostní

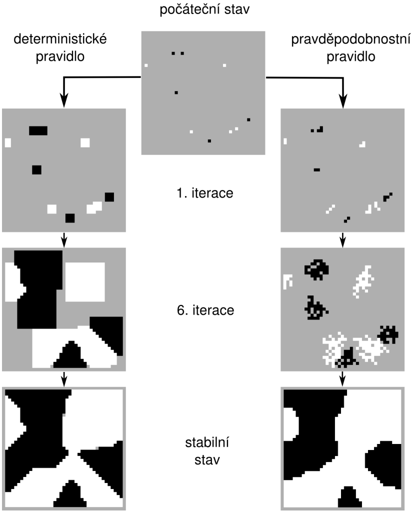

Ukázky Netlogo

`Netlogo Models Library / Computer Science / Cellular Automata`

- `CA 1D Totalistic` – 3 stavy, pravidlo podle součtu
- `CA Stochastic` – pravděpodobnostní
- `CA Continuous` – spojitý

Základní oblasti aplikace CA

- modelování a simulace: dynamické systémy (např. proudění vody), formace vzorů, ...
- výpočetní mechanismus (hardwarová implementace)
- fundamentální modely fyziky (vesmír na principu CA)

Vzory v přírodě

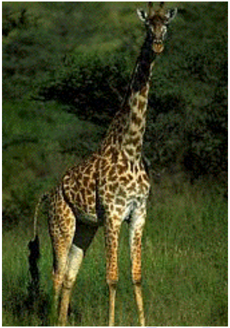

Vznik vzorů jako CA

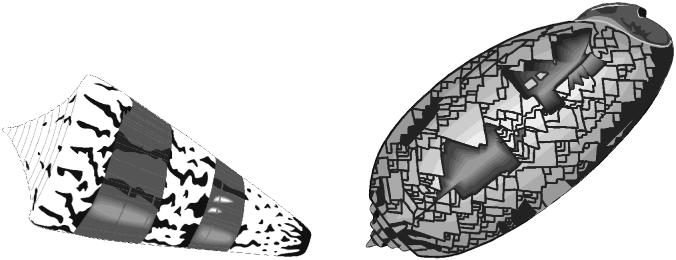

Figure 15.17 Seashells and CA: The process by which seashells are created has been likened to a one-dimensional CA

Model

Netlogo Models Library / Biology / Fur

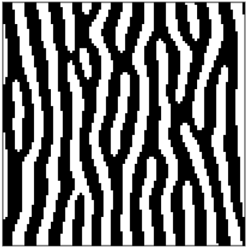
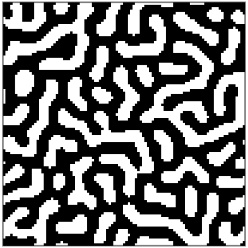
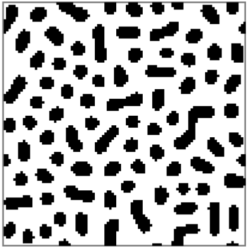

Model – princip

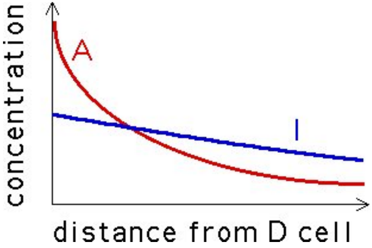

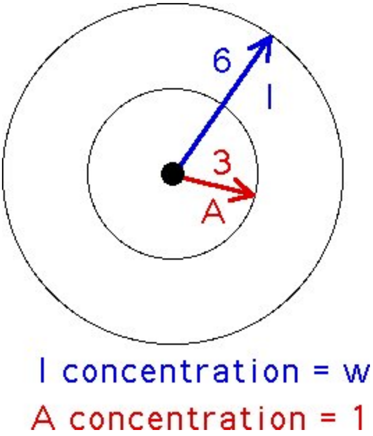

Rozpad kostí

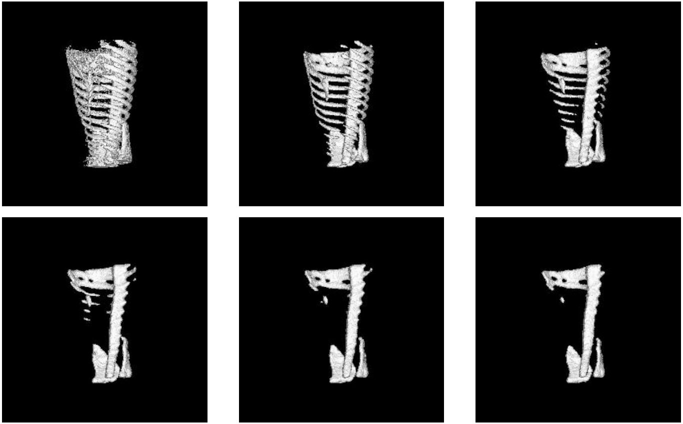

Eroze

Netlogo Models Library / Earth Science / Erosion

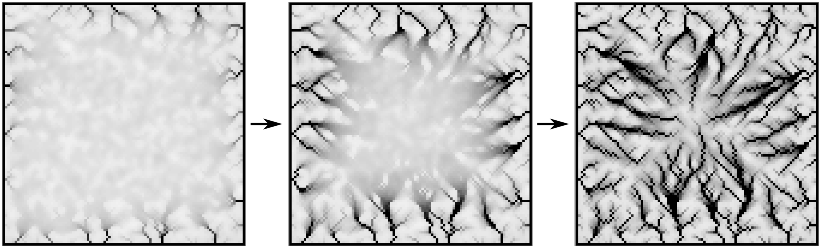

Rozšíření: voda v krajině – ilustrace vlivu stromů na koloběh vody

Požár

`Netlogo Models Library / Earth Science / Fire`

- šíření požáru v lese
- (rozšíření, námět na projekt: požáry a hašení – ilustrace dopadu hašení na velikost požáru)
- jak závisí velikost požáru na parametru hustoty?

Požár

`Netlogo Models Library / Earth Science / Fire`

- šíření požáru v lese
- (rozšíření, námět na projekt: požáry a hašení – ilustrace dopadu hašení na velikost požáru)
- jak závisí velikost požáru na parametru hustoty?
- ilustrace fázového přechodu

Chemie

NetLogo Models Library / Chemistry & Physics

- Crystalization / Crystallization Basic
- Chemical Reactions / B-Z reaction
  Belousov-Zhabotinsky reaction
  http://www.youtube.com/watch?v=GEF_NtTNeMc&NR=1
- Waves / Lattice Gas Automaton
- Heat / Boiling
- a mnohé další ...

Sociální systémy

`NetLogo Models Library / Social Science / Voting`

- „majority rule“
- jednoduchý základní model, který se dále rozšiřuje (např. sociální sítě)
- spojitost Ising model, magnetismus

Souvislosti

ABM agent based modeling – viz příští přednáška

modelování biologických procesů růst, formace vzorů, ...

vyčíslitelnost nepředvídatelnost, univerzalita, ...

chaos sensitivita k počátečním podmínkám, bifurkace, přechod od řádu k chaosu, ...

fyzika nový pohled na základní principy fyziky

Nový pohled na fyziku

- vesmír jako CA? (diskrétní čas i prostor)
- paralela s „objevováním“ dynamiky R110
    - při pohledu zvenčí můžeme vidět spoustu zajímavých jevů: pohybující se „částice“ a jejich kolize, …
    - přitom základní mechanismus je triviální
- viz též `https://xkcd.com/505/`

Shrnutí

- jednoduchá pravidla, lokální interakce
- studujeme systémy „od spodu“

Jednoduchá pravidla mohou vést ke složitému chování.